

ՃԱՌԻ ՀԱՆՆ ԲԻՆԵՐԻ

Տիկիներ, Պարոններ,

Պերճախօսութեամբ մը, ուր ամբողջ ժողովուրդի մը յուզումը բանաստեղծի մը վառ իմացականութեամբը լուսաւորուած է, Արշակ Զօպանեան մեզի բացատրեց իմաստն այս բանաբանի եւ այսպան «ցերեկոյթ»ին: Հայ մը տաւորականները Փրանսական մշակոյթին կը մատուցանեն, իբր նուէր սիրոյ եւ երախտագիտութեան, այս «փունջը» մատուորական ծաղիկներու», որոնք ճոխ ձեւեր ունին, վառ կամ փափուկ գոյներ, բոյրեր՝ մերթ մահալունչ, յաճախ հերոսական, միշտ խորաթափանց: Մուսանբը կը սիրեն փոխ առ փոխ երգերը, ու կը վայելէ որ Ֆրանսայի մէկ գրագէտը տար հայ մեծ բանաստեղծին պատասխանը: Ֆրանսացի Փրոգներու լինկերութիւնը ատոր համար ընտրած էր մին այն մարդոցմէ որ ամենէն կատարեալ կերպով կը ներկայացնեն յատին մշակոյթը եւ անոր հազար հոսակից ունեցող հարաւորութիւնը: Եթէ հանգամանքները մեզի դրացած չըլլային ներկայութիւնը Ժ. Հ. Ռոնի երէցի, որ ոչ միայն նկարագիրներու ստեղծիչ էր եւ գեղեցիկ առականներու գրուցաբան մըն է, այլ եւ գիտուն մը եւ իմաստասէր մը, մենք այս վարկեանքի խորունկ խօսքեր պիտի լսէինք: Պիտի իմասայինք թէ յուզման ի՞նչ երանդներով կրնանք ու պարտիքը ընդունիլ այս մեծաբանքի ազնիւ արտայայտութիւնները: Ոչ միայն Ֆրանսա կը հրճուի այն համակրութիւններով զոր կը ներշնչէ, այլ, հակառակ այս բացարտութեան նորօրինակ երեւոյթին, ան երախտագէտ է երախտագիտութեանը համար զոր իրեն կը յայտնեն:

Մեզի համար սրտապնդիչ է, այս տաղանապի ժամուն, մեզ օժանդակուած զգալ ժողովուրդներու սիրովը, ու մասնաւորապէս՝ սերերու ամենէն յուզիչովը, մարտիրոսներու սիրովը: Ասկից դատ, երբ հարցը քաղաքակրթութեան ինչքերու վրայ է, ինչ որ կ'ընծայենք էականներու որ ստրկական հետեւողներ չեն, անգիտակից փոխանակութիւն մըն է. առատաձեւութիւնը հարստանալու ամենէն ապահով միջոցն է, ու չեմ գիտեր ինչ հրաշքի բերմամբ, վերջի վերջոյ կը նկատենք որ իւրաքանչիւր ոք աւելի ստացած է քան ինչ որ ամենքը տուած էին: Լայնածաւալ հայելի մը կը կանգնի՝ միայնակ՝ Արեւմուտքի մէջ: Ան իրերու միակ ցոլք մը յատկէ կը բերէ: Բայց ահա՛ Արեւելքի մէջ եղբայրական հայելի մը անոր առջեւ կը փրփուի. տեսէք, ա՛լ մէկ պատկեր մը չէ որ ունինք, այլ պատկերներու ամբողջ ժողովուրդ մը: Ամենէն օտարկներու իրենց գիծերու մաքուր յղատակութենէն ոչինչ կը կորսնցնեն, բայց այլք անորոշութեամբ է որ կը փթթին, եւ, երազի խուսափման մը մէջ, կը ճոխանան, եթէ կարելի է այսպիսի ըսել, հեռաւորութեամբ ու խորհուրդով:

Աւագ, ի՛նչքան սուգ կը խառնուի, ու պիտի բռնի նաեւ՝ ի՛նչքան ամօթ, մեր հարըստութիւններէն ու հպարտութիւններէն ոմանց: Անարդարութիւնը, զոր Ֆրանսա չկրցաւ արդիւնէլ, կը գգանք, ցորճան անկա չէ դարմանուած, իբր բեւ մը եւ իբր չլճարուած պարտք մը: Ամենէն հեռաւոր անդթութիւնները մեզ կը խոցեն, եւ ամէն ուր որ անտեղը կը հարուածուի, Ֆրանսայի արիւնը կը ճոխի ու կ'աղաղա-

կը Աբելի արիւնին հետ: Բայց ճիշդ այս յուզիչ ճշմարտութիւններն է որ մեզի կ'ըսէ Ռոնի երէցը՝ նամակի մը մէջ, որուն ընթերցումն այսքան ուշացուցած ըլլալու համար կը մեղադրեմ ինքզինքս: Մի՛ վախճաք սակայն որ անհամեստութիւնը ունենամ իմ կողմէս մէկ բառ իսկ աւելցնելու կարգալէ յետոյ այդ նամակը՝ դեղեցիկ ու պարզ ինչպէս ամուր ըլլազծով ոսկի բաժակ մը:

ՌՈՆԻ ԵՐԷՑԻ ՆԱՄԱԿԸ ՌԻՉԱՌԻԱՄ ԱՌ
Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

Պարոն եւ սիրելի եղբայրակից,
Հարկեցուցիչ հանգամանքներ զիս կը զըրկեն ձեր հաւաքոյթին մասնակցելու մեծ հաճոյքէն: Որոպէս կը ցաւիմ ատոր համար: Հայաստանի դատը ինծի մասնաւորապէս սե-

րելի է. սրբազան դատ մըն է ան: Ձեր ցեղին մարտիրոսութիւնը ամենէն զարհուրելի դըրբուազներէն, մէկն է մարդկային վայրագութեան: Անիկա եւրոպական ու ամերիկեան քաղաքակրթութեան համար՝ աւելի է քան վիշտ մը, խղճի խայթ մըն է: Ազատ մեծ ժողովուրդները զէչ կատարեցին իրենց պարտականութիւնը Հայերուն հանդէպ. անոնք ձեզի լիակատար հատուցում մը պարտական են:

Մեր յաջմանակին օրհնեալ ժամը պիտի ըլլայ նաեւ, ատոր հաստատ յոյս ունիմ, ձեր տառապանքներուն վերջին ժամը. այդքան երկար ատեն անբաններու տիրապետութեան տակ հեծելէ յետոյ, ձեր ցեղը պիտի ճանչնայ քաղցր ծաղկափթթումները ազատութեան, արդարութեան եւ դեղեցիկութեան:

ԲՈՂՈՐ ՍՐԹՈՎ ձերդ
Փ. Հ. ՌՈՆԻ ԵՐԷՑ